

Toros Üniversitesi
Toros University
Sciences

İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Faculty of Eco., Administrative and Social

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Dergini Sahibi/ Owner of the Journal

İİSBF Adına,
Ali Özveren

Mütevelli Heyet Başkanı / Chairman of Board of Trustess

Editör/ Editor

Prof. Dr. Süleyman Türkel

Yardımcı Editör/ Assistant Editor

Prof. Dr. Kamuran Elbeyoğlu
Doç.Dr. Abdullah Çalışkan
Doç.Dr. Mert Aktaş

Yayın Kurulu / Publishing Board

Prof. Dr. Süleyman TÜRKEL
Prof. Dr. Haluk KORKMAZYÜREK
Dr. Öğr. Üyesi Münir Yalçın ORTAKALE
Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan Yavuzalp MARANGOZ
Dr. Öğr. Üyesi Murat KÖYLÜ
Dr. Öğr. Üyesi Sema Bengi GÜRKAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief

Dr. Öğr. Üyesi Murat KÖYLÜ
Arş. Gör. Gökçe Manavgat

ISSN: 2147-8414

Cilt/Volume: 5

Sayı/Issue: 8
Yıl/Year: 2018

Taranan İndeksler/Indexed by
TUBİTAK-Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)
DRJI- Directory of Research Journal Indexing
SOBİAD
Google Scholar

Toros Üniversitesi İ.İ.S.B.F Sosyal Bilimler Dergisi, yılda 2 kez yayımlanan hakemli bir dergidir. Ekonomi, İşletme, Maliye, Muhasebe, Finans, Tarih, Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Ticaret ve Lojistik, Psikoloji ve Sosyal Psikoloji v.b. sosyal bilim dallarında yapılan araştırmaları konu alan makalelere yer verilecektir. Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Word dosyası halinde <http://dergipark.gov.tr/iisbf> adresine gönderilen aday makaleler, yazım kurallarına uygunluk kontrol edildikten sonra hakem sürecine yönlendirilecektir. Dergide yayımlanan makalelerin dil, bilim, yasal ve etik sorumluluğu yazara aittir. Makaleler kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

Bilim ve Danışma Kurulu / Science and Advisory Board

Prof. Dr.	Ahmet Burçin YERELİ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Ayten Ayşen KAYA	Ege Üniversitesi
Prof. Dr.	Banu YAZGAN İNANÇ	Toros Üniversitesi
Prof. Dr.	Fatma OREL	Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr.	Gonca BAYRAKTAR DURGUN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr.	Haluk KORKMAZYÜREK	Toros Üniversitesi
Prof. Dr.	H. Nejat BASIM	Başkent Üniversitesi
Prof. Dr.	Kamuran ELBEYOĞLU	Toros Üniversitesi
Prof. Dr.	Leyla ŞENTÜRK ÖZER	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet Devrin AYDIN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Mehmet TANYAŞ	Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Mete YILDIZ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr.	Necmiddin BAGDADIOGLU/	Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr.	R. Fatih SAYGILI	Ege Üniversitesi
Prof. Dr.	Turhan KORKMAZ	Mersin Üniversitesi
Prof. Dr.	Türksel KAYA BENSĞİR	TODAİE
Prof. Dr.	Ünsal SİĞRİ	Başkent Üniversitesi
Doç. Dr.	Abdullah ÇALIŞKAN	Toros Üniversitesi
Doç. Dr.	Fatih ÇETİN	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Doç. Dr.	İbrahim Sani MERT	Antalya Bilim Üniversitesi
Doç. Dr.	Köksal HAZIR	Toros Üniversitesi
Doç. Dr.	M. Kemal ÖKTEN	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr.	M. Kemal ÖKTEN	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr.	Mert AKTAŞ	Toros Üniversitesi
Doç. Dr.	Mustafa BEKMEZCİ	Toros Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Aslıhan YAVUZALP MARANGOZ	Toros Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Ayhan DEMİRCİ	Toros Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Cengiz TUNÇ	Toros Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Halil İbrahim AYDIN	Batman Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	İbrahim BOZ	Toros Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	M. Fatih ÇINAR	Avrasya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Necmettin ÇELİK	Kâtip Çelebi Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Özcan IŞIK	Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Saffet AKKAYA	Avrasya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Sedat AYYILDIZ	Aksaray Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Sema Bengi GÜRKAN	Toros Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Şenay ATAM	Korkut Ata Üniversitesi

İÇİNDEKİLER:

ŞİLİ'DE GİZLİCE VE KAFAMDA BİR TUHAFLIK KİTAPLARI ÜZERİNDEN NEOLİBERALİZMİN MEKÂNA VE BELLEĞE ETKİSİ

Arş. Gör. Bayram Koca

Arş. Gör. Eser Ergönül

Sayfa

6-25

GÖÇ ÇALIŞMALARI İÇİN KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVE Dr. Türken Çağlar	26-49
ADALET BAKANLIĞINA BAĞLI KURUMLARDA ÇALIŞAN PERSONELİN YAŞADIĞI TÜKENMİŞLİK, İŞ DOYUMU VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ Dr. Bülent Tansel	50-77
TÜRKİYE’DE SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİNİN TEMEL AÇMAZLARI ve UZLAŞI İMKÂNLARI Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Uluçakan	78-103
DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİĞİN İŞ PERFORMANSINA ETKİSİ: LİDER ÜYE ETKİLEŞİMİ VE ÖRGÜTSEL BAĞLILIĞIN ARACILIK ROLÜ Doç. Dr. Abdullah Çalışkan	104-140
SOSYAL PAZARLAMA KAVRAMI VE SOSYAL PAZARLAMADA SOSYAL MEDYA KULLANIMI: SAĞLIK KAMPANYALARI UYGULAMALARI Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan Yavuzalp Marangoz	141-165
Dr. Öğrencisi Özgür Uğur Arıkan YAŞAM TATMİNİ ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇE GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİLİK ÇALIŞMASI Doç. Dr. Mustafa BEKMEZCİ	166-177
TÜKETİCİLERİN AKILLI TELEFON UYGULAMALARINI KULLANMA NİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN KULLANIM TUTUMUNA VE NİYETİNE ETKİSİ Arş. Gör. Sena Tekeli Arş. Gör. Ayşe Şahin	178-197
ÖRGÜTSEL SESSİZLİĞİN KAYIRMACILIĞA ETKİSİ ÖRGÜTSEL GÜVENİN ARACILIK ROLÜ Doç. Dr. Abdullah Çalışkan Dr. Öğr. Üyesi Emine Özlem Köroğlu Ayten Taşkın	198-220
TÜRK KAMU HASTANELERİ BİRLİĞİNE AİT BAZI SAĞLIK GÖSTERGELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN KANONİK KORELASYON ANALİZİ İLE İNCELENMESİ Dr. Öğr. Üyesi. Ayhan Demirci	221-235

**CUMHURİYET SENATOSU DÖNEMİ KADIN SİYASETÇİLERİN
TÜRK KAMU BÜROKRASİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME** 236-262

Dr. Öğr. Üyesi Ümmügülsüm Candeğer
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Burhanettin Coşkun

**KRİPTO PARALAR VE ULUSLARARASI FİNANSAL
PİYASALARDA YERİ**

Dr. Öğr. Üyesi Meltem KESKİN KÖYLÜ

263-276

**MONDROS MÜTAREKESİ SONRASI VE MİLLİ MÜCADELE
DÖNEMİNDE JANDARMA TEŞKİLATI**

Dr. Öğr. Üyesi Murat Köylü

277-293

Cumhuriyet Senatosu Dönemi Kadın Siyasetçilerin Türk Kamu Bürokrasisindeki Yeri Ve Önemi Üzerine Bir İnceleme

Ümmügülsüm CANDEĞER*

Mehmet Burhanettin COŞKUN**

Özet: 1961 Anayasası ile birlikte parlamentoda bazı değişiklikler olmuştur. TBMM’nde iki meclisli bir yapı öngörülmüştür. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu şeklinde oluşturulan yeni parlamentoda yasama yetkisi iki meclise bölüştürülmüştür.

Millet Meclisi üyeleri dört yılda bir yapılan genel oyla seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Cumhuriyet Senatosu üyeleri ise genel oyla altı yıllığına seçilmektedir. Ancak seçilen üyelerin üçte biri iki yılda bir yenilenir. Seçimle iş başına gelen kişi sayısı 150 kişiden oluşmaktadır. Bu 150 kişiye ek olarak Cumhurbaşkanı tarafından seçilen 15 üye ve tabii üyeler de bulunmaktadır.

Bu çalışmada 1961–1980 yılları arasında TBMM’de Cumhuriyet Senatosu’nda görev yapmış olan kadın üyeler ve bu üyelerin siyasi faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ana kaynağı TBMM Zabıt Cerideleri ve yine TBMM’de bulunan milletvekillerinin kişisel verilerinin bulunduğu Tercüme-i Hâlleri olmuştur. Ayrıca kişilerin biyografileri ile ilgili yapılmış olan diğer çalışmalardan da yararlanılmıştır. Çalışma dört bölüm halinde tasarlanmış, giriş, anayasal sistemler, Cumhuriyet Senatosu dönemi kadın üyelerin biyografileri ve kadın siyasetçilerin Türk Bürokrasisine katkılarının değerlendirilmesi ile sonuçlandırılmıştır.

Sonuç olarak, yapılan araştırmada Cumhuriyet Senatosu’nda görev almış olan 10 adet kadın üye tespit edilmiştir. Bu üyelerden altı tanesi seçimle dört tanesi ise cumhurbaşkanınca görevlendirilmişlerdir. 1935’te kadınlara seçme seçilme hakkı verilerek kadınlar da yönetimde söz sahibi olmaya başlamışlardır. Bu haliyle Cumhuriyet Senatosu’nda da kadınlar yönetimde yer almışlar ve ülke ile ilgili kararlarında alınmasında biz de varız demişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Senatosu, Kamu Bürokrasisi, İktidar, Kadın, 1961 Anayasası.

*Dr. Öğr. Ü., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ummugulsuncandeger@osmaniye.edu.tr

** Dr. Öğr. Ü., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, burhanettincoskun@osmaniye.edu.tr

A Review on the Place and the Importance of the Women Politicians in the Turkish Public Bureaucracy in the Period of the Republican Senate

Abstract: *Along with the 1961 Constitution, there have been some changes in parliament. Two parliamentary structures were envisaged in the Turkish Grand National Assembly. In the new parliament formed in the form of the National Assembly and the Republic Senate, the legislative authority has been divided into two parliaments.*

Members of the National Assembly consists of members of the parliament elected by the general elections held every four years. The members of the Republic Senate are elected by the general election for six years. However, one third of the selected members are renewed every two years. The number of people who come to work by election is 150 people. In addition to these 150 members, there are also 15 members and natural members selected by the President.

In this study, the political activities of women members and their members who served in the Republican Senate in the Grand National Assembly of Turkey between 1961-1980. The main source of the work was the parliamentary speeches and the registrations of the parliamentarians' personal data. It has also benefited from other studies of people's biographies. The study was designed in four sections and concluded with the introduction, constitutional systems, the biographies of women members in the Republican Senate period and the evaluation of contributions of female politicians to the Turkish Bureaucracy.

As a result, 10 women members who had served in the Republican Senate were identified in the survey. Six of these members were elected and four were appointed to the presidency. In 1935 women were given the right to be elected, and women began to have a say in the administration. As a result, women in the Senate of the Republic took part in the administration and they said that we were present when they were taken in decisions about the country.

Key Words: *Republic Senate, Public Bureaucracy, Power, Women, 1961 Constitution.*

1. GİRİŞ

Fransızca *démocratie* kelimesinden dilimize geçmiş olan demokrasinin kelime anlamı halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimidir. Kelimenin aslı ise Yunanca *demos* (halk) ve *kratia* (iktidar) sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş olan *demokratia* (demokrasi) halkın yönetimi, iktidarı anlamına gelir (Yalçınkaya, 2013: 8).

Dünyada demokrasi M.Ö. 5. yüzyıldaki Perikles'in Atina'sına dayandırılır. Atina şehir devletinin en önemli siyasal kurumu beş- altı bin kişilik erkek vatandaştan oluşan meclisidir. Burada uygulanan yöntem bütün erkek yurttaşlara açık olmasıyla doğrudan demokrasiye örnek gösterilebilir (Dursun, 2012:163-164). Günümüzde uygulanan meclisin olduğu devlet yönetimlerini ise temsili demokrasi olarak nitelemek mümkündür.

Dünyada daha sonraki dönemlerde demokrasi olarak nitelendirilebilecek bazı faaliyetler sayılabilir. Mesela, 1215'te İngiliz kralı John tarafından imzalanan Magna Carta demokrasi ile ilgili ilk belge olma özelliği taşımaktadır. Bu belgeyle kral ve halk arasındaki hak ve hukuk ayrılmıştır. Buna karşın Osmanlı Devleti'nde 1808 tarihli Sened-i İttifak, II. Mahmut ile ayanlar arasında yapılan bir tür sözleşme olup, Osmanlı dönemindeki ilk demokrasi hareketi olarak nitelendirilir (Özdemir, 1959:1-12). Osmanlı Devleti'nde daha önceki dönemlerde bir danışma meclisi ve divanın olması meclis olarak nitelendirilebilecek kurumlar olsa da 1876'da Meşrutiyet'in ilanı ile yönetimde resmi olarak ilk kez meclis gündeme gelmiştir. I. ve II. Meşrutiyet dönemlerinde iki meclisli bir sistemin uygulandığı Osmanlı Devleti'nin son döneminde İstanbul'dan farklı olarak Ankara'da 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi açılmış ve tek meclisli yönetim hâkim olmuştur.

1961- 1980 yılları arasında ise çift meclisli bir yönetim uygulanmıştır. Millet Meclisi üyeleri dört yılda bir yapılan genel oyla seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Cumhuriyet Senatosu üyeleri ise genel oyla altı yıllığına seçilmektedir. Ancak seçilen üyelerin üçte biri iki yılda bir yenilenir. Seçimle iş başına gelen kişi sayısı 150 kişiden oluşmaktadır. Bu 150 kişiye ek olarak Cumhurbaşkanı tarafından seçilen 15 üye ve tabii üyeler de bulunmaktadır. Cumhuriyet Senatosu'nda toplamda 10 kadın üye görev yapmıştır. Bunlardan dördü Cumhurbaşkanı'nca seçilen üyelerdir (Pantül ve Yalçın 1982: 121). Bu çalışmanın ana konusu Türk Kadın Parlamenterlerin Cumhuriyet Senatosu'ndaki etkinlikleri ve faaliyetleridir.

2. TÜRK ANAYASAL GELİŞİMİNDE (1923-1980) DÖNEMİ SİYASAL SİSTEMLER

Toplumların bir arada yaşamakla elde ettikleri kolektif tecrübeler ve gelecekle ilgili ortak tutumları birçok demokratik sistemi gerekli kılmıştır. Akçalı (1989)'ya göre siyasal sistem toplumun bütününe oluşturan sistemlerden (biyo-sosyal sistem, ekolojik sistem, ekonomik sistem, kültürel sistem ve siyasal sistem) bir tanesidir. Siyasal sistem toplumun varlık ve değerlerinin otoriter dağılımını sağlayan ilişkilerden oluşmakta ve müessese ve yapıların tümünü içinde barındırmaktadır. Siyasal sistemlerin oluşması, uygulanması ve gelişmesi ait olduğu toplumların ortak demokratik tutum ve kararlarına güçlü bir şekilde bağlıdır. Bu bağlılık demokrasilerin gelişiminde aşamalar halinde hayata geçmektedir.

Bu anlamda ülkemizde ilk parlamento günümüzdeki anlamıyla, 1876 Anayasası'nda tasarlanmıştır. Meşrutiyet ve yeni anayasa ile birçok alanda mutlak gücü elinde bulunduran hanedanın hükmetme gücüne kısıtlamalar getirilmiştir. Türkiye'de 1876 Anayasası'ndan günümüze kadar geçen sürede meclis hükümet sistemi çalışmalarını sürdürmektedir. Dönemsel olarak çeşitli fasıllar yaşanmasına rağmen anayasal düşüncenin özü parlamenter sistem ilkeleri doğrultusunda kendini göstermiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yönetim, 1876'dan itibaren 1982 yılı da dahil olmak üzere beş farklı anayasanın meydana getirdiği demokratik sistemlerce yerine getirilmiştir. Bu bölümde öncelikle "Anayasa" kavramının tanımı yapıp, siyasal sistemlerin kavramsal çerçevesi ortaya konulmuştur. Böylece Türkiye'de hayata geçirilen Anayasalar çerçevesinde özellikle "Cumhuriyet Senatosu" döneminde yaşanan demokratik rejim ilkelerine tarihsel bir pencereden bakış sunulmuştur.

Anayasa, öncelikle bir toplumun birlikte yaşamaya hükmeden arzu ve beklentileri neticesinde meydana gelen birey üstü bir oluşum olan "devlet" aygıtının nasıl kurulacağına, ne gibi alt mekanizmalardan ve kimlerden oluşturulacağına, nasıl işletileceğine, tüm bu aygıt sisteminin birbirleriyle olan ilişkilerinin nasıl olacağına ve yönetim esnasında öngörülemeyen bürokratik, siyasi ya da tahmin dışı sebepler ile aksayan yönlerine ne gibi tedbirler (hukuki, fiziki vb.) alınacağını kesin bir şekilde ortaya koyan ve o ülkenin vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerinin tanımlanarak sınırlarının belirlenmesini ve güvence altına alınmasını sağlayan en üst derecede hukuki sistemdir. Bu hukuk sistemi devletin demokratik değerlerini koruyan en önemli başvuru noktasıdır. Tüm hukuk sistemi devletlerin anayasalarından meydana getirilen siyasal kurumlar (yargı, yasama ve yürütme) ile birlikte çalışan etkili bir zincirdir. Buna göre devletin vatandaşlarına ilişkin her türlü karar verme, yönetsel bütünlük ve adalet konularında oluşturacağı kanun ve kanunları takip eden normlar düzeni hayata geçirilebilecektir. Görüldüğü gibi toplumsal hayatı doğrudan etkileyen siyasal mekanizmalar ve bu erklerin vatandaşlar arasındaki her türlü demokratik durumu tanımlayarak teminat altına alan sistem oluşmaktadır. Ülkemizde yaşanan bu anayasal hareketler devletin siyasal olarak hangi anlamda ele alınmasıyla ilgili ipuçları verecektir. Bu ipuçlarını çözümlenmek için sırasıyla anayasal gelişmelere göz atmak gerekmektedir.

2.1 1876 Anayasası

1876 Anayasası, genel olarak Kanuni Esasi olarak anılmaktadır. Sultan'ın bir ihsanı olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı'ya ait mutlak otoritenin kısıtlandırılması ve anayasal bir sistemi yerleştirmeyi gaye edinerek parlamenter sistemin kurumlarını hayata geçirmek isteyen bürokrat-aydın sınıfının baskılı çalışmalarıyla padişaha kabul ettirilmiştir. Fakat meydana getirilişi itibarıyla toplumsal ve siyasal meşrutiyet temelinden yoksundur ve bu sebepten ötürü güvencesi zayıf kalmıştır. Burada yürütme padişahın net bir şekilde elinde bulunmasından dolayı parlamento zayıf kalmıştır. Yürütmeyi elinde bulunduran padişahın üstün olduğu bir rejimdir ve bu itibarla iktidarı sınırlayacak enstrümanlardan yoksundur (Parla, 1995: 67).

1876 Anayasası yasama görevini Meclis-i Umumi'ye vermiştir. Meclis-i Umumi, Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan'dan oluşmuştur. Ayan Meclisi üyelerini padişah seçer ve görev süreleri sınırsızdır. Ayan Meclisi'nin Meclis-i Mebusan kararlarını veto yetkisi vardır. Bu yetki padişah'tan gelir. Bu meclis bir nevi senato işlevi görür. Meclis-i Mebusan ise seçimler yoluyla oluşmuştur. Kanun önerileri bakanlar kurulunca yapılırdı. Meclisler kendi görev alanlarında kanun önerisi yaparlardı. Kanun önerileri her iki meclisçe kabul edilirse padişah onayıyla yürürlüğe girerlerdi. Meclisler üzerinde padişahın mutlak veto yetkisi bulunuyordu (Fendoğlu, 2007: 173).

1876 Anayasası "Mahkemeler" başlığı altında yargı organını düzenlemiştir. Hâkimlerin azledilemeyeceği, mahkemelerin bağımsızlığı, yargılamanın aleniliği, kanuni hâkim güvencesi, ihkak-ı hak yasağı, hak arama özgürlüğü gibi önemli ilkeler kabul edilmiştir. 1876 Anayasası'nın yargı organına ilişkin düzenlemeleri dönemin ileri anayasaları ile boy ölçüşebilecek niteliktedir. 1876 Anayasası ile yargı yetkisinin sahibi padişah değil bağımsız mahkemelerdir (Gözler, 2012: 168). Tüm bunlara karşılık II. Abdülhamid tarafından meclisin çalışmalarının durdurulmasının önüne geçilememiştir. 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı hükümet yönetimi oldukça esaslı değişimlere maruz kalmıştır. Bu dönemde meclis sistemi 1909 yılında gerçekleşen anayasa değişiklikleri ile Osmanlı hükümet yönetiminin esas haline gelmiştir. Bu sayede Kanuni Esasinin dengesi yasama erki lehine değişmiştir. Sonuç olarak 1876 yılında yürürlüğe giren Kanuni Esasi ile birlikte Türkiye'nin siyasi sisteminde parlamenterizm temelli bir demokrasi yaşanmaya başlamıştır.

2.2 1921 Anayasası

Yeni Türkiye Devleti 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi'nin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta Büyük Millet Meclisi iktidarının fiili bir biçimde Heyet-i Temsiliye yerine hukuki bir irade olarak ortaya çıkmış olmasıdır. Bu aşama sonrasında 21 Ocak 1921 tarihinde Teşkilat-ı Esasiye kanunu kabul edilerek yeni bir anayasal çerçeve oluşturulmuştur.

Meclis Hükümeti Sistemi teorisine göre yasama ve yürütme erklerinin meclis elinde toplanması esastır. Fakat buna karşılık, yargının da meclis uhdesinde çalışması bu teorisinin öngördüğü bir durum değildir. 1921 Anayasası'nda yargı erkinin pozisyonu düzenlenmemiştir. Ancak, milli mücadele şartları içerisinde yargı yetkisinin de yasama organı ile iç içe olduğu görüşü kabul görmüştür. Nihayet, 1921 Anayasası döneminde İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. Bu mahkemelerin, üyeleri millet meclisi üyeleri arasından yine meclisçe seçiliyordu. Bu durum, kuvvetler birliği ilkesinin ve meclis hükümeti sisteminin gereği olarak görülüyordu. Büyük Millet Meclisi, 1921 Anayasası döneminde yasama, yürütme ve yargı erklerini bünyesinde birleştirmiştir (Küçük, 2013: 815).

1921 Anayasası, meclis hükümeti anlayışını ve modelini taşra yönetimleri için de öngörmüştür. Yönetim bölümlerinden vilayet ve nahiyelerin tüzel kişiliğe sahip olmaları öngörülmüştür. Vilayet ve nahiyelerin doğrudan halk tarafından seçilen meclisler eliyle

yönetileceği düzenlenmiştir. Vilayet ve nahiyeler için getirilen model, yönetim özerkliği sağlamıştır (Sencer, 1992: 101).

1921 Anayasası'nın yürürlükte olduğu Birinci Meclis döneminde, kuvvetler birliği ilkesi gereği yasamanın üstünlüğü sürdürülmeye çalışılmıştır. Fakat bir süre sonra, fiili olarak üstünlük yürütmeye geçmiştir. İkinci Meclis'in seçimi sürecinden başlayarak artık yürütme, meclisi de tayin edecek kadar, gücü ele geçirmiştir (Küçük, 2013: 816).

2.3 1924 Anayasası

Oldukça sıkıntılı günlerden geçmekte olan yeni Türkiye şartlarında olağanüstü bir zorlukta hazırlanan 1921 Anayasası mevcut ortamın gerekliliklerine cevap verebilecek bir sisteme ve bütünlüğe sahip olmadığı için tekrar gözden geçirilmiş ve yeni bir anayasanın yapılmasına ihtiyaç doğmuştur. Devletin temel organlarının oluşturulması ve toplumsal hayata güncel ve çağdaş bir yön verilmesi amacıyla Büyük Millet Meclisi olağan bir yasama yolu kullanarak 1924 Anayasasını hazırlamıştır.

1924 Anayasası, 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilmiştir. 1924 Anayasası zamanla birtakım değişiklikler geçirmiş olmasına rağmen 1961 Anayasası'na kadar hüküm sürmüştür. 1924 Anayasası kısa ve sağlam bir metne sahiptir. Ayrıca, kendi içinde tutarlı ve basit bir yapısı vardır (Becerren ve Kalağan, 2007: 172). Bunlara karşılık yargı erkini bağımsız bir güç olarak görmekte ve yargı yetkisinin de doğrudan millettten kaynaklanan bir fikir olduğunu benimsemektedir.

1921 Anayasası bir geçiş dönemi anayasası olmasına rağmen, 1924 Anayasası hem içerik hem de biçim yönünden 1876 Kanun-i Esasisi ve 1921 Anayasasından önemli izler taşımaktadır. 1924 Anayasası kaynağını Fransız Devriminden alan liberal hukuk ve liberal bir siyasal ideolojiye sahiptir. Bu Anayasa'da Meclis üstünlüğüne dayanan bir siyasal sistem kurgulanmıştır (Sencer, 1984: 9). Görüldüğü gibi 1924 Anayasası birçok özellikleri itibarı ile parlamenter hükümet sistemini, yine bazı özellikleri ile de meclis hükümet sistemini uygulatan ilkeleri ortaya koymuştur. Dolayısı ile gerçekte karma bir demokratik sistemin içselleştirildiği bir anayasa anlayışı karşımıza çıkmaktadır. 1924 Anayasasının düşünülmesi gereken önemli bir tarafı da dönemin tek parti yönetiminde olması ve bu dönem boyunca yönetimdeki partinin tüzük ve programının 1924 Anayasasının uygulanmasında son derece etkili olduğudur. Bir diğer deyişle 1950 yılı seçimlerine kadar siyasal sistemde görülen üstünlük gerçekte 1924 Anayasasının ortaya koyduğu biçimde Büyük Millet Meclisinde değil Cumhuriyet Halk Partisi üyelerinin yer aldığı kabinenin kontrolünde olmuştur.

2.4 1961 Anayasası ve 1961-1980 Dönemi Siyasal Ortam

1961 Anayasası 27 Mayıs 1960 yılında yapılan askeri müdahalenin ardından dönemin egemen güçleri ve entelektüel kesimin de uzlaşması ve desteğiyle oluşturulan ve içerik ve sistematığı düşünüldüğünde parlamenter hükümet sisteminin kurulduğu bir

anayasadır. Yürütme erkinde cumhurbaşkanı oldukça sembolik bir konuma yerleştirilmiştir.

1961 Anayasası çoğulcu demokratik bir toplum yapısı oluşturmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda, çoğulcu demokratik toplumu oluşturacak gönüllü kuruluşların geliştirilmesine öncelik verilmiştir. Anayasa, siyasal partileri siyasal hayatın vazgeçilmez unsurları olarak nitelendirdiği gibi işçilere ve kamu görevlerine bazı haklar tanımıştır. Anayasada dikkat çeken bir diğer nokta, üniversiteler ile radyo ve televizyon idaresi gibi özerk statüdeki kurumların oluşturulması olmuştur. Serbest bir kamuoyunun oluşması adına atılan bu önemli adımla, çoğulcu toplum hedefinin gerekleri yerine getirilmeye çalışılmış, hem de merkezi otoritenin farklı odaklarla paylaşılması sağlanmıştır. Temel hak ve hürriyetler, çağın şartlarına göre yeniden ele alınmış, bu kapsamda sosyal devlet anlayışının öngördüğü haklara yer verildiği gibi toplantı ve gösteri yürüyüşünün önceden izin alınmadan gerçekleştirilmesine imkân tanınmıştır (Özbudun, 1995: 20).

Beceren ve Kalağan (2007)'a göre 1950-1960 yılları arasında karşılaşılan sorunlar temel alınarak her sorunun çözümü için yeni bir anayasal zemin oluşturulmuştur. Bu yüzden 1961 Anayasası oldukça ayrıntılı ve uzun bir metne sahiptir.

1961 Anayasası parlamenter bir hükümet sistemini esas almış olmasına rağmen yasamayı bir yetki, yürütmeyi de kanunların sınırlandırdığı bir görev olarak saymıştır. Anayasa'nın 5. maddesi, yasama yetkisinin TBMM'ye ait olduğunu ve devredilemeyeceğini açıklamaktadır. 6. maddesi ise, yürütme görevinin kanunlar dairesinde cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu tarafından yerine getirileceğini düzenler. Yürütmenin paylaştırılmış olması parlamenter sistemin gereklerindedir (Yazıcı, 2011: 118).

1961 Anayasasında karşılaşılan demokratik sistem Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu adıyla oluşturulan iki ayrı meclisli bir yasama organı, meclis tarafından denetlenen ve gerektiğinde düşürülebilen bir bakanlar kurulu ile yetkisini Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanan yargıdan oluşmaktadır. Bu halde oluşturulan 1961 Anayasasının yargı ile ilgili olarak getirdiği en önemli yenilik, kanunların anayasaya uygunluğunu hem biçim hem de içerik olarak denetiminin yapılması için kurulan "Anayasa Mahkemesi" olmuştur.

1961-1973 döneminde ülkede aşırı bir siyasallaşmanın olduğu ve bu aşırı siyasallaşmanın kutuplaşmalara yol açtığı bilinmektedir. 1968 yılında Fransa'da ortaya çıkan gençlik ayaklanmaları, diğer Avrupa ülkeleriyle birlikte Türkiye'ye de sıçramıştır. İktisadi durumun gittikçe bozulduğu ülkemizde, 1970 yılında olaylar tekrardan tırmanışa geçmiş, işçi protestoları, öğrenciler arasındaki ciddi çatışmalar ve banka soygunları meydana gelmiştir. Bu ortamda dönemin Genelkurmay Başkanı Memduh TAĞMAÇ ve Faruk GÜRLER, Muhsin BATUR gibi Kuvvet Komutanları 12 Mart 1971 Muhtırasını yayınlamışlardır (Akşin, 2009: 247). Siyasal toplumsallaşma tartışmaları da göz önüne alınarak düşünüldüğünde yukarıda işaret edilen dönemin Türkiye'de özellikle üniversiteli gençlerin olağanüstü biçimde siyasallaştıkları, bu gelişmenin sonucu olarak da önce kutuplaşmanın, ardından da büyük çatışmaların yaşandığı ortama dönüştüğü söylenebilir.

1971-1973 dönemlerinde anayasada, yapılan iki önemli değişiklik gözümüze çarpmaktadır. Bunlardan biri kurumların özerkliklerinin elden alınması, diğeri de temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasının önlenmesi olarak sayılabilir. Bu değişiklikleri daha da açacak olursak dönem içerisinde üniversitelere verilen özerklikler zayıflatılmış, TRT'nin kendine has özerkliğı kaldırılarak tamamen devletin kontrol ve denetimine verilmiştir. Bunun yanında temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılması yasağı getirilmiş, devlet memurlarının sendika kurma hakları kaldırılmış, arama ve el koyma kapsamında basın özgürlüğü ve özel hayatın gizliliğini düzenleyen anayasa maddelerinde çok önemli değişiklikler yapılmıştır. Dönemin şartlarının iyileştirilmeye çalışılarak 1961 yılında askeri müdahale sonucu oluşturulmuş olan 1961 Anayasası 1971 yılında devletin korunmasını yerine getirmek endişesiyle yine bir askeri müdahale ile değiştirilmiştir.

1973-1980 arası dönem çoğunlukla koalisyon dönemi olarak beliren bir dönemdir. 1980 yılına kadar geçen bu sürede aşırı kutuplaşmalar devam etmiş, istikrar bir türlü elde edilememiş ve çatışmalar artış göstermiştir. Siyasal anlamda da devlet kurumları işlemez hale gelmiş, cumhurbaşkanı altı ay süresince seçilememiştir. Mevcut durum, ordunun krizi adeta fırsata çevirdiğı bir hamleyi yaratarak, 12 Eylül 1980 günü Genelkurmay Başkanı Kenan EVREN komutasında gerçekleşen müdahale ile yönetime el konulmuştur. Bu müdahale sonucunda dönemin hükümeti ve TBMM dağıtılmış, önemli siyasi önelere siyaset yasakları getirilmiş ve siyasi partiler kapatılarak tüm mal varlıkları hazineye aktarılmıştır.

Genel olarak düşünüldüğünde Türk toplumunun demokrasiyle olan imtihanının özellikle anayasalar ve ait oldukları döneme olan etki dereceleri ile ele alındığını dile getirmek mümkündür. 1876 Anayasası ile başlayan demokrasi süreçleri 1980 yılına kadar anayasaların, kendilerine ait dönemlerin gereksinim duyduğu politik ve özgürlük konularında gelişme gösterdikleri açık bir biçimde görülmektedir. Toplumun çağdaşlaşmasında ve refah seviyesini yakalamasında doğrudan etkili olan bu düşünce, anayasaların ortaya çıktıkları dönemde bürokrasinin şekil kazanmasına, iktidara sahip yöneticilerin izlerini bırakmalarına ve her dönemin yönetsel aktörlerinin değişim gösterdiğine ilişkin özel bir vurgu yapmaktadır. Bu vurgunun hedeflediğı sebeplerden biri de siyasetçilerdir. Dönemin siyasi karakterleri ve özellikleri ayrı bir çalışma konusu olduğundan çalışmada Cumhuriyet Senatosu Dönemi seçilmiş ve bu sebeple kadın siyasetçilerin yönetsel katkıları incelenmiştir.

3. KADIN SİYASETÇİLERİN ORTAK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİYOGRAFİK BİR BAKIŞ

Cumhuriyet Senatosu kurulmadan önce konuyla ilgili basında yer alan olumlu ve olumsuz görüşler bulunmaktadır. Olumsuz görüş halkın temsili olan meclisin denetlenmesinin doğru olmayacağı şeklindeyken, olumlu görüş sahipleri ise hükümetin denetimsizliğinin yol açabileceğı sorunları ortadan kaldıracak bir mekanizmaya ihtiyaç olduğunu savunmuşlardır. Sonuç itibari ile 1961 Anayasası ile Cumhuriyet Senatosu adı verilen bir

meclis açılmıştır. Cumhuriyet Senatosu'nun kuruluşu daha çok yasamanın etkili ve verimli işleyeceği düşüncesine dayandırılmıştır (Özgişi, 2011;299). Cumhuriyet Senatosu seçimlerinden birinde çoğunluk sistemi uygulanmış, diğerlerinde (7 seçim) nispi temsil sistemi uygulanmıştır (Tuncer, 2006; 169). Bu seçimlerle iş başına gelen kadın siyasetçilerin biyografileri aşağıda verilmiştir.

3.1.Nazire Özel (İNANLI) ŞAHİNGİRAY (13.10.1916- 09.10.1990)

13 Ekim 1916'da Ali Rıza Bey ve Hatice Hanım'ın kızı olarak doğmuştur (TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 96). İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra aynı ilde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi'nde (DTCF) Sümeroloji Enstitüsü'nde eğitimine devam etmiştir. 28.11.1945'te Sümeroloji Enstitüsü'nde İlmî Yardımcı (Asistan) olarak göreve başlamıştır. Aynı yıl okutman olarak görevlendirilmiştir. 1948'de yayınlanmaya başlayan Zafer Gazetesi'nde muhabir ve arşivci olarak da çalışmıştır (Gökçimen vd., 2009: 359).

1950'de DTCF'deki görevinden ayrılarak Cumhurbaşkanlığı Kitaplık Memurluğuna atanmıştır. Burada görev yaptığı 1950–1960 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı Kitaplığını, Atatürk Arşivi'ni ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın özel kitaplığını ve arşivini kurmuştur. Aynı zamanda Celal Bayar'ın bütün ilmi çalışmalarına katılmış olan Şahingiray 27 Mayıs 1960 müdahalesinden sonra görevinden ayrılmıştır (Sümer, 1999: 111-112).

15.10.1961-7.6.1964 yılları arasında Adalet Partisi (AP) temsilcisi olarak Cumhuriyet Senatosu'nda İstanbul üyesi görevini yürütmüştür (Akgül Şahin, 2008: 99). 1964'de senatörlük görevinin bitmesiyle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji Dairesinde müşavir olarak atanmış ve buradan emekliye ayrılmıştır (Gökçimen vd., 2009:360). Gazeteci Cehdi Şahingiray ile evli ve İngilizce bilen Şahingiray'ın Uğur adında bir çocuğu vardır (Cumhuriyet Gazetesi. 01.09.1981). 09.10.2006'da vefat etmiştir (TBMM Milletvekilleri Mazbataları, Erişim: 20.05.2018).

Nazire Özel Şahingiray, Cumhuriyet Senatosu'nda görevli olduğu sürece bir Kanun Teklifi vermiştir. Sözlü olarak iki Soru Önergesi vermiştir. Genel kurulda ise yedi Kanun Tasarı ve Teklifleri Hakkında, üç Diğer Önerge ve Öneriler Hakkında, iki Diğer Konular Hakkında söz almıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 20.05.2018).

¹ Fotoğraf, Semra Gökçimen S. (2009). *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler (1935-2009)*, TBMM Yay. Ankara, s. 359'dan alınmıştır.

Eserleri:

Celal Bayar'ın Söylev ve Demeçleri I-VI, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1999.

Atatürk'ün Nöbet Defteri (1931-1938), Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yay. Ankara, 1955.

Atatürk'ün Son Nöbet Defteri (01 Ekim 1938-10 Kasım 1938), Alaca Yay. 2018.

Sümerlinin Dünya Görüşü ve Babil Edebiyatına Toplu Bir Bakış, (Kadriye Tansuğ ile), Ankara, 1949.

3.2.Hatice Mualla AKARCA (1923- 08.08.2008)

1923'de Bursa'da³ Mehmet Ali Bey ve Fatma Becile Hanım'ın kızı olarak doğmuştur (TBMM Albümü, 2010: 943). İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da Avusturya Saint George Okulu ve Alman Lisesi'nde tamamlamıştır (Çoker, 1998 :393). 1942'de Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nden Yüksek Ziraat Mühendisi olarak mezun olmuş ve Kocaeli Tarım İl Müdürlüğü'ne tarım öğretmeni olarak atanmıştır. Ancak buradaki görevinden 1944'te istifa edip bir süre memleketi olan Muğla/ Milas'ta çiftçilik yapmıştır. 1947'de eski görevine açıktan atanarak devam etmiştir. 1951'de ABD Maryland Üniversitesi'nde ihtisas için gitmiştir. Yurda döndüğü zaman da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans tamamlamıştır (Gökçimen vd., 2010; 38). 1953'te tekrar Kocaeli'ndeki görevine dönmüştür. Ancak Ev Ekonomisi ve Gıda Teknolojisi konusundaki uzmanlığından dolayı 1954'te Ankara Teknik Tarım Müdürlüğü'nde Uzman olarak görevlendirilmiştir (Şahin, 2010; 150). 1957'de yine istifa ederek Milas'ta çiftçilik ile uğraşmıştır. Bu sırada Demokrat Parti'nin Muğla il teşkilatında görev almıştır (Çoker, 1998, 394).

1961 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsü'nde Ana Çocuk Sağlığı Uzmanı olarak görev almış ancak 1961 yılının sonunda yapılacak seçimler için görevinden ayrılmıştır. 15 Ekim 1961'de yapılan seçime AP Muğla adayı olarak katılmış ve Cumhuriyet Senatosu'na Muğla üyesi olarak girmiştir. Cumhuriyet Senatosu'nda 15.10.1961'den 5.6.1966'ya

² Fotoğraf TBMM Milletvekilleri Mazbataları, Erişim: 21.05.2018.

³ Doğum tarihi ve yeri ile ilgili farklı bilgiler olmasına rağmen TBMM Tercüme-i Hal (Sicil No: 135) kağıdında kendi el yazısıyla 1923 yılında doğdum ibaresi geçmektedir.

kadar Muğla senatörü olarak görev yapmıştır (Çoker, 1998, 394). 1966'da Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu (A.E.T.) Karma Parlamento Komisyonu üyeliğine seçilerek Komisyonun 1-18 Mayıs 1966'da Strazburg ve Brüksel'de yapılan toplantılara katılmıştır (Gökçimen vd., 2010: 39; Şahin, 2010, 150; Çoker, 1998, 394).

Senatoda bulunduğu dönemde Sanayii ve Tarım komisyonlarında başkan olarak görev yapmıştır. Aynı dönemde bir Kanun Teklifi vermiş, iki kez yazılı Önerge, beş kez de sözlü Önerge vermiştir. Genel kurulda 11 kez söz almıştır, bunlardan ikisi gündem dışı konularda, sekizi kanun tasarısı ve tekliflerinde, biri genel görüşme önergeleri hakkındadır. İki kez de Muğla ili ile ilgili konularda demeç vermiştir (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 21.05.2018).

Cumhuriyet Senatosu'ndaki görevinin bitmesinden sonra 14. Dönem TBMM milletvekilliği seçimine katılmış ve Muğla milletvekili olarak meclise girmiştir. 1973'te meclisten ayrılmıştır. 1975-1979 arası dönemde Sağlık Bakanlığı'nda uzman olarak görev almıştır. Ardından emekli olup Muğla ve İzmir bölgesinde çiftçilik ile uğraşmaya devam etmiştir.

Hatice Mualla Akarca, Türkiye Kadınlar Birliği'nin genel başkanlığı ve genel sekreterliği görevlerini yürütmüştür. Türkiye Ev Ekonomisi Cemiyeti'nin kurucu üyeliğini yapmış ve Avrupa Federasyonu Güvernörü olarak çalışmıştır (Gökçimen vd., 2010; 39).

İngilizce ve Almanca bilen Akarca, evli ve iki çocuk annesidir (Sümer, 199:92). 08.08.2008'de vefat etmiştir.

3.3.Emine Mebrure AKSOLEY (10.08.1902- 02.03.1984)

10 Ağustos 1902'de Halil Sezai (Güran) Bey ve Fatma Hanım'ın kızları olarak Selanik'te doğmuştur (TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı: Sicil No: 1178). Balkan Harbi'ne kadar Selanik'te kalmıştır Daha sonra ailesiyle birlikte Anadolu'ya gelmiş, I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla babasının askerlik görevi sebebiyle Bandırma ve Alaşehir'de bulunmuştur. Eğitimine İzmir'de başlamış sonrasında sırasıyla İstanbul ve Ankara'da devam etmiştir. 1923'te evlenmiş bu sefer de eşinin tahsili nedeniyle uzun bir kısmı Almanya'da olmak üzere Fransa, İngiltere ve Macaristan'da bulunmuştur. Yurtdışında bulunmasından dolayı iyi derecede Almancayı bilmektedir. Türkiye'ye dönüşünde Ankara Hukuk Fakültesi'ne devam ederek 1938'de başarı ile tamamlamıştır (Çufalı, 2012:119).

⁴ Fotoğraf TBMM Milletvekilleri Mazbatasından (Sicil No: 1178) alınmıştır.

Almanya'da bulunduğu sürece daha çok sosyal hayatı incelemiş olduğundan ülkeye dönünce sosyal yardım faaliyetleri ile uğraşmıştır. 1938'de Ankara Halkevi Köycülük Kolunda, 1939 yılında Erzincan Felaketzedelerine Yardım Komitesi'nde görev almıştır. 1940-1941'de Yardımseverler Cemiyeti'nin genel kâtipliğini yapmıştır. CHP'nin Çankaya Ocağı'nın Reisliğinde aynı zamanda Kavaklıdere Halk Dağıtma Birliği'nin reis vekilliğinde bulunmuştur (Sümer, 1999:74).

1924 yılında kurulup, 1935'e kadar aralıksız çalışan ve bu tarihte feshedilen Türk Kadınları Birliği'nin 1949'da yeniden açılması için çalışmış ve Genel Başkanı olmuştur (Türk Kadınlar Birliği, Erişim: 21.05.2018). CHP'nin çeşitli birimlerinde de faaliyetlerini yürüten Aksoley 7. ve 8. Dönem Ankara Milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. Milletvekilliğinin ardından 06.01.1961- 25.10.1961 arasında Kurucu Meclis'in Temsilciler Meclisi'nde CHP temsilcisi olarak görev almıştır. Daha sonra yapılan seçimlerden başarıyla çıkmış 07.06.1964–14.10.1973 arasında İstanbul Üyesi olarak Cumhuriyet Senatosu'nda, seçilmiş üye olarak bulunmuştur. Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı Kâtip Üyesi olarak çalışmıştır (Gökçimen vd., 2010: 50). Almanca ve Fransızca bilen Aksoley, General Ahmet İhsan Aksoley ile evlenmiş ancak çocuğu olmamıştır (Çoker, 1998:585).

Mecliste 7. Dönemde Maliye, 8. Dönemde Maliye Dilekçe, Milli Savunma ve Çalışma komisyonları üyesi olarak çalışmıştır. Cumhuriyet Senatosunda Kâtip Üyelik ile Milli Eğitim ve Sosyal İşler komisyonları üyeliğinde bulunmuştur (Gökçimen vd., 2010: 50; Çufalı, 2012: 120).

7. Dönemde biri Cumhuriyet Senatosu'nda 53 olmak üzere 54 Kanun teklifi vermiştir. Yedisi Sözlü, 25 Yazılı Soru Önergisi sunmuştur. Genel Kurul'da 7 Gündem Dışı konularda, 61'i Kanun tasarı ve teklifleri hakkında, 9'u diğer önergeler hakkında ve 17'si de diğer konularda olmak üzere toplam 84 kez söz almıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 22.05.2018).

18-25 Eylül 1967'de Yugoslavya'ya resmen çağrılarak ziyaret eden parlamento heyetinde bulunmuştur (Çoker, 1998: 585). 2 Mart 1984'te İstanbul'da vefat etmiştir.

3.4.Fatma Hikmet İşmen

1918’de Hüseyin Hüsnü Bey ve Raziye Hanım’ın kızı olarak Yanya’da doğmuştur (TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 1004). İlk, orta ve lise eğitimini İstanbul’da yapmıştır. 1933 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi’ne başlamış ve burada İngilizce, Fransızca, Almanca ve Latince öğrenip 1937’de ziraat mühendisi olarak mezun olmuştur. İzmir, Ankara ve İstanbul Zirai Mücadele Enstitülerinde uzman olarak çalışmıştır. 1955’de İngiltere’de virüs hastalıkları laboratuvarında kısa bir eğitim aldıktan sonra 1956’da Kanada Toronto Üniversitesi Ziraat Fakültesi Guelph Botany Bölümü’nde Bitki Virüs Laboratuvar şefi olarak çalışmış ve burada lisansüstü eğitimini tamamlamıştır. Daha sonra yurda dönen İşmen, 1959’da İstanbul Göztepe Zirai Araştırma Enstitüsü Laboratuvar Şefliğine getirilmiştir. (Çoker, 1999: 77; Sümer, 1999: 110).

05.06.1966–12.10.1975 tarihleri arasında Cumhuriyet Senatosu’nda Türkiye İşçi Parti’den (TİP) Kocaeli Senatörü olarak görev yapmıştır. Görevine TİP’in 1971’de kapatılmasından sonra bağımsız üye olarak devam etmiştir. Senatoda görev yaptığı sürece toplamda 142 kez söz almıştır. Bunlardan 16’sı demeç, biri önerge, 100’ü çeşitli konularda söz alma, 27 tanesi de yazılı soru ve cevaplar bölümünde bulunmaktadır (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 22.05.2018).

Bekar olan İşmen parlamentodaki görevinden ayrıldıktan sonra 1976’da Parlamento’daki anılarını kitaplaştırmıştır. 1990’lı yıllarda Sosyalist Birlik Partisi, Birleşik Sosyalist Parti ve Özgürlük ve Dayanışma Partisi kurucusu ve Parti Meclisi üyesi olarak faaliyet yürüten Fatma Hikmet İşmen, 9 Mayıs 2006 günü vefat etmiştir (Lozan Mübadilleri Vakfı, Erişim: 23.05.2018).

Eserleri:

- **Parlamentoda 9 yıl: TİP Senatörü olarak 1966-1975 dönemi parlamento çalışmaları**, Çark, Ankara, 1976, 541 sayfa.

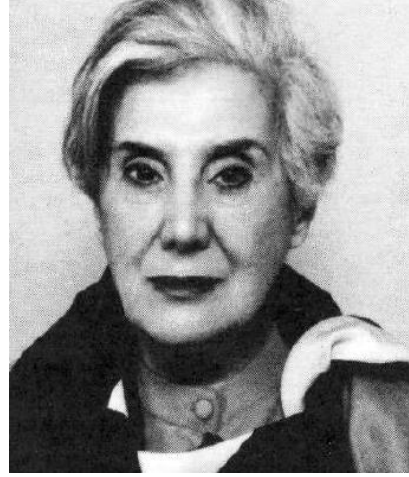
1. Domateslerin Virüs Hastalıkları. **Böcü** 1 (11-12) 1964,
2. Bitki Virüs Hastalıklarına Giriş. **Böcü** 1 (2) 1964, 22- 23 ss.
3. Yabancı Ot İlaçlaması Hakkında Pratik Bilgiler, **Böcü** 1 (1) 1964, 6- 7 ss
4. Tütün Mozaik Virüsünün Yeni Bir Varyantı (Strain) Plv, 190- 193 ss.
5. Çeltik Tarlalarında Yetişen Yabancı Otlara Karşı İlaçlı Mücadele Usulü, **Böcü** 1 (3) 1964, 14- 15 ss.

⁵ Fotoğraf TBMM Milletvekilleri Mazbatasından alınmıştır. Erişim: 15.05.2018.

6. Çeltik Tarlalarında Yetişen Yabancı Otlara Karşı İlaçlı Mücadele Usulü, **Böcü** 1 (9-10) 1965, 14- 15 ss.

Ayrıca İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası yayınları arasında çıkan **Tomurcuk** ve **Ziraat** Dergilerinde de çok sayıda makale yayınlamıştır.

3.5.Solmaz Belül (02.03.1930-)

2 Mart 1930'da Adana'da Hasan Cavit Bey ve Hatice Suriye Hanım'ın kızları olarak dünyaya gelmiştir (TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı; Sicil No: 348). İlk ve ortaöğreniminden sonra 1948'de İstanbul Beyoğlu Kız Lisesini, 1955'de İ.Ü. Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 8 Şubat 1956'da başladığı avukatlık stajını 23 Şubat 1957'de tamamlayarak İstanbul'da serbest avukat olarak çalışmıştır (Çoker, 1999: 321). 1957'de CHP'de politikaya girmiş, partinin gençlik ve kadın kollarında görev yaparak İstanbul İl Kadın Kolu Başkanlığı, 1965-1969 arası İl Genel Meclisi Üyeliği yapmıştır (Gökçimen vd., 2010: 112). 14 Ekim 1973'de yapılan Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçiminde CHP adayı olarak İstanbul Üyeliğine seçilmiş, 14 Ekim 1979'da görevini tamamlamıştır (Sümer, 1999: 110).

Senato'da Kamu İktisadî Teşebbüsleri (KİT) ve Sosyal İşler komisyonlarında çalışmıştır. Endonezya Cumhuriyeti Halk Meclisi Başkanının davetlisi olarak 19-25 Ocak 1978'de bu ülkeyi resmen ziyaret eden Senato Heyetinde bulunmuştur (Çoker, 1999: 322).

Cumhuriyet Senatosu'nda görev yaptığı dönemde üç kanun teklifi sunmuş, altı yazılı soru önergesi vermiş, Genel Kurul'da dokuz kez söz almıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 23.05.2018).

26 Ekim 1979'da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müşavirliğine atanmış, 5 Temmuz 1980'de isteğiyle emekliye ayrılmıştır. 1984-1985'de avukat olarak çalışmasını sürdürmüştür. 1992'de CHP'nin yeniden faaliyete geçmesinde partide görev almış, İl Genel Meclisi Üyeliğine seçilmiştir (Gökçimen vd., 2010: 113).

Evlenmemiş olan Solmaz Belül ile 2001'de yapılan bir mülakatında CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'a "CHP'nin hiç de hak etmediği oranda oy almasının nedeni, siz ve sizin

⁶ Fotoğraf Çoker, F. (1999). *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1966-1980)*, C.2. s.321'den alınmıştır.

yönetiminizdir. Bunu anlayacak idraki göstererek ilk istifa eden genel başkan onuruna sahip olmanızı, mahalli seçimlerdeki kısmi başarı payını oralarda aday olan arkadaşlarımıza bırakmanızı, 42 yıllık bir CHP'li olarak sizden istiyorum!” diye seslenmiştir (Şahin, 2010: 154).

3.6.Aysel Baykal (29.09.1938- 24.01.2003)

7

29 Eylül 1938’de Musa Kazım Bey ve Fatma Zehra Hanım’ın kızları olarak Ankara’da doğmuştur. İlköğrenimini Ankara Kurtuluş İlkokulu’nda, ortaöğrenimini İstanbul Kız Lisesi’nde tamamlamıştır. İ.Ü. Hukuk Fakültesi’nden 1963’te mezun olmuştur (TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 471).

Çalışma hayatına Ankara Sigorta Şirketi’nde memur olarak başlamıştır. 1 Mart 1965-31 Mayıs 1971 tarihleri arasında Ticaret Bakanlığı Sigorta Murakabe Kurulunda raportör ve uzman olarak görev yapmıştır. Aldığı sigortacılık kursları sonunda açılan bir sınavı kazanarak İsviçre’ye gönderilmiş burada Zürihch Swiss Insurance Training Center’de altı ay kurs görmüştür. 1 Haziran 1971-1 Ekim 1972 arası İstanbul Mobil Oil T.A.Ş.’nde çalışmış, 1 Ocak 1973’den itibaren İstanbul Barosuna kayıtlı olarak avukatlığa başlamıştır (Çoker, 1999: 683).

Ardından CHP’de politikaya girmiş, 1973’te İstanbul Beşiktaş’tan İl Genel Meclis üyesi seçilmiştir. 1974-76 yılları arasında Beşiktaş İlçe Yönetim Kurulu Üyeliği, 1975-77 yılları arasında İl Genel Meclisi Başkanvekilliği, 1977-79 yılları arasında Belediye Meclisi Üyeliği yapmıştır. 1976’da İstanbul İl Kadın Kolu Başkanlığı’na seçilmiştir. 1982 Anayasasının kabulünden sonra Sosyal Demokrat Halkçı Parti’de görev almıştır (Gökçimen vd., 2010: 104).

23 Ekim 1979’da Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimlerinde CHP adayı olarak İstanbul Üyeliğine seçilmiştir. Senato’da İçişleri Komisyonu ve Yurt Dışında Çalışan İşçilerin Sorunlarını Araştırma Komisyonu’nda çalışmıştır (Şahin, 1999:156).

⁷ Fotoğraf Çoker, F. (1999). *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1966-1980)*, C.2. s.683’den alınmıştır.

Cumhuriyet Senatosu'nda bulunduğu sürece Genel Kurulda üç yazılı soru önergesi vermiş, iki kez de söz almıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 24.05.2018) 12 Eylül 1980'de Silahlı Kuvvetlerin ülke yönetimine el koyarak Yasama Meclislerini kapatması ile üyelik görevi sona ermiştir. 27 Mart 1995'de, Başbakan Tansu Çiller Kabinesi'nde istifa ile Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'na Parlamento dışından atanmış, 5 Ekim 1995'te yeni hükümetin görevi devralması ile bakanlık görevi sona ermiştir. İngilizce bilen Baykal evlenmemiştir ve 24 Ocak 2003'te vefat etmiştir (Çoker, 1999: 683; Şahin, 1999, 156; Gökçimen vd., 2010: 104).

3.7.Nimet Zerrin Tüzün (1917- 10.09.2003)

1917'de İstanbul'da Hüseyin Hüsnü Bey ve Emine Hanım'ın kızı olarak dünyaya gelmiştir (TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 232). İlk ve ortaöğrenimini İzmir Notre Dame de Sion Fransız Okulu, Bursa'da Bizim Mektep ve Necatibey Kız Enstitüsünde tamamladıktan sonra Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'ndan 1938'de mezun olmuştur (Çoker, 1998: 688).

13 Ekim 1938'den 19 Şubat 1942'ye kadar İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde stajyer öğretmen olarak çalışmıştır. Bu tarihten sonra 31 Mayıs 1962'ye kadar Ankara Kız Meslek Lisesi'nde Moda Öğretmenliği yapmıştır. 31 Mayıs-4 Eylül 1962 tarihleri arasında Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim ve Terbiye Dairesi Raportörlüğüne alınmış, oradan da Kız Teknik Öğretmen Genel Müdürü olarak görevlendirilmiştir. 4 Eylül 1962'de Kız Teknik Öğretmen Okulu'nda görev almış, 28 Şubat 1964'te de İsmet Paşa Kız Enstitüsü'ne atanmıştır (Şahin, 2010: 142).

Fransızca bilen Tüzün, evli ve bir çocuk annesidir. Cumhurbaşkanlığı kontenjanından Senatör olarak seçilmiştir. 09.06.1964–10.10.1971 tarihleri arasında Senatör olarak görev

⁸ Fotoğraf Çoker, F. (1998). *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1961-1964)*, C.1. s. 688'den alınmıştır.

yapmıştır. Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Kâtip üyeliği ve Millî Eğitim Komisyonu üyeliği yapmıştır (Sümer, 1999: 109).

Cumhuriyet Senatosunda görev yaptığı yaklaşık 7 yıllık sürede 9 kanun teklifi yapmış, dört sözlü- 11 yazılı soru önergesi vermiş, genel kurulda gündem dışı konularda 11 kez söz almış, kanun tasarısı ve teklifleri hakkında 23 kez konuşmuş, önergelerde 10 kez söz almıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 24.05.2018). 10.09.2003'te vefat etmiştir (Gökçimen vd., 2010:406).

3.8. Bahriye Üçok (1919- 06.10.1990)

1919'da Trabzon'da Mehmet Bey ve Nadire Hanım'ın kızları olarak doğmuştur. İlk ve orta okulu Ordu'da ,liseyi İstanbul Kandilli Lisesi'nde bitirmiştir. Ankara Üniversitesi DTCF Ortaçağ Türk ve İslam Tarihi Bölümü ve Devlet Konservatuvarı Opera Bölümü'nü bitirmiştir. Ortaokul ve liselerde tarih, müzik ve Fransızca derslerine girmiştir. 1953'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde göreve başlayan Üçok 1957'de doktorasını bitirmiştir. 1964 yılında “İslam Devletlerinde Kadın Hükümdarlar” adlı çalışmasıyla doçent olmuştur. Evli ve bir kız çocuk annesi olan Üçok Fransızca, orta düzeyde Farsça ve az derecede Arapça bilmektedir (TBMM Tercüme-i Hal, Sicil No: 320).

14.10.1971'de Cumhurbaşkanı A. Cevdet Sunay'ın kontenjanından Cumhuriyet Senatosu'na seçilmiş, 01.01.1972'den 1976 yılı seçimlerine kadar olan sürede Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı Kâtip üyeliği yapmıştır. 14 Ekim 1977'de senatörlük süresi dolduğu için bu görevden emekli olmuştur (Çoker, 1999: 781).

1982 Anayasa'sının kabulünden sonra yeni partilerin açılmasına izin verilmesiyle 1983'de Halkçı Parti'nin kurulması aşamasında kurucu üye olmuş ve Halkçı Parti'den 17. Dönem Ordu Milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir (Sümer, 1999:101).

Dönem sonu Meclis'ten ayrılmış ancak politika ile ilgisini kesmemiştir. 1986'dan sonra Sosyal Demokrat Halkçı Parti üyesi olmuş, 1990'da da bu partinin Meclis Üyesi

⁹ Fotoğraf Çoker, F. (1999). *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1966-1980)*, C.2. s. 781'den alınmıştır.

seçilmiştir. Atatürkçülük ve laiklik üzerinde yazılar yazmış, konferanslar vermiş laik ve demokratik düzenin savunuculuğunu yapmıştır (Çoker, 1999:781).

1988’da televizyonda yapılan bir açık oturumda, “İslam’da örtünmenin ve oruç tutmanın zorunlu olmadığı” iddialarına dayanan açıklamalarından sonra üzerine birçok tepki çekmiş ve tehditler almaya başlamıştır. Üçok, 6 Ekim 1990 günü Ankara’nın Çankaya ilçesi Gaziosmanpaşa semti, Koroğlu Caddesi’nde bulunan evine, Ekspres Kargo tarafından ulaştırılan ve gönderici olarak İlmî Araştırmalar Vakfı’nın görüldüğü kitap paketini saat 16.30’da almıştır. Bomba olabileceği şüphesiyle paketi kapısının önünde açmaya çalışırken, paketin içine yerleştirilmiş olan bomba patlamıştır. Ağır yaralı olarak Hacettepe Tıp Fakültesi Acil Servisi’ne kaldırılan Üçok, saat 20.00 sularında burada yaşamını yitirmiştir. Cenazesi 9 Ekim günü Maltepe Camii’nden kaldırılmış ve Karşıyaka Mezarlığı’na defnedilmiştir. Cinayeti İslami Hareket adlı bir örgüt üstlenmiş ve ertesi gün Cumhuriyet Gazetesi’ndeki haberde, olay şöyle aktarılmıştır:

Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Turan Dursun’dan sonra türbana karşı tavrı ve laikliği savunmasıyla tanınan SHP Parti Meclisi Üyesi Bahriye Üçok da suikast sonucu öldürüldü. İstanbul’dan Ankara Çankaya’daki evine özel bir kargo şirketiyle yollanan kitap paketini açan Üçok, içindeki bombanın patlaması sonucu ağır yaralandı. İki kolu ve bir bacağı kopan Üçok kaldırıldığı hastanede ameliyata alınmadan öldü. Cinayeti İslami Hareket adlı örgüt üstlendi. Cumhuriyet Gazetesini telefonla arayarak İslami Hareket Örgütü adına konuştuğunu bildiren bir kişi Üçok’u “tesettür konusundaki düşünceleri yüzünden” cezalandırdıklarını söyledi. Aynı kişi “İslam’a sınır koyanları öldürmeyi borç bildiklerini” belirtmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 7.10.1990).

Bombalı paketi teslim eden “kargocu kız” olarak da tanınan Gülay Calap, uzun süre ortadan kaybolmuş,16 Ocak 1994’te İzmir’de PKK’nın yan kuruluşu olarak bilinen Devrimci Halk Partisi’nin İzmir sorumlusu olarak gözaltına alınmıştır (Gazetebosders, Erişim: 23.03.2018)

Mecliste görev yaptığı sürece 15 kanun teklifi vermiş, 12 sözlü, 37 yazılı soru önergesi vermiştir. Genel kurulda 30 gündem dışı konuşma, 33 kanun tasarıları hakkında konuşma ve diğer konularda da 7 kez söz almıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 23.03.2018).

Eserleri

“**İslam’dan Dönenler ve Yalancı Peygamberler**”, İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1967.

“**İslam Devletinde Kadın Hükümdarlar**”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1965.

“**İslam Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar**”, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2011.

“**Atatürk’ün İzinde Bir Arpa Boyu**”, Cem Yayınevi, İstanbul, 2000.

“**Şeriat Sarmalında Türkiye**”, Cumhuriyet Kitapları – Siyasal Bilimler, İstanbul, 2010.

“**İslam Tarihi Emeviler Abbasiler** (Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi MEB. Ankara 1983) adlı yapıtları bulunan Üçok, birçok makale ve araştırma yazısı da kaleme almıştır. Ayrıca Aly Mazahéri’nin “**Ortaçağda Müslümanların Günlük Yaşayışları**” adlı yapıtını da Türkçeye tercüme etmiştir.

3.9. Adile AYDA (1913- 05.10.1992)

10

1913’de Sen Petersburg’da Sadri Maksudi Bey ve Kâmile Hanım’ın kızı olarak doğmuştur (TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 441). İlk ve orta öğreniminden sonra İstanbul-Notre Dam de Sion Fransız Kız Lisesi’nden mezun olmuştur. Önce Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni bitirip 1932’de Dışişleri Bakanlığı’na meslek memuru olarak atanmış ve böylece Türkiye’de ilk “Türk Kadın Diplomat” olmuştur. Ancak iki yıl sonra bu görevinden ayrılarak Ankara Üniversitesi DTCF’de Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde öğrenim görmeye başlamıştır. 31 Ekim 1939’da Ankara Kız Lisesi’ne Fransızca öğretmeni olarak atanmıştır (Çoker, 1999:820).

1943’te Ankara Üniversitesi DTCF’de doçent olarak öğretim üyeliği görevine atanmıştır. 1944-1957 yılları arasında İstanbul Üniversite’sinde öğretim üyesi olarak çalışmaya devam etmiştir. 1958’de Dışişleri Bakanlığı’nda tekrar göreve başlamış, 1960’ta Belgrad Büyükelçi Müsteşarlığı’na görevlendirilmiştir (Sümer, 1999: 110).

18 Kasım 1963’de Bakanlık IV. Daire Başkan Yardımcılığına getirilmiş, 14 Ocak 1966’da Kültür İşleri Genel Müdürü olmuştur. 28 Aralık 1967-15 Eylül 1971 tarihleri arası Roma Büyükelçiliği Müsteşarı olarak görevlendirilmiş. 23 Eylül 1971’de Genel Sekreterlik refakatine alınarak 31 Mart 1973’den itibaren Daire Başkanı olarak görev yapmıştır. 1976’da Orta Elçilik görevinden emekli olmuştur (Çoker, 1999:820; Gökçimen vd., 2010:83-84)

13 Temmuz 1976’da Cumhurbaşkanı Fahri S. Korutürk tarafından istifayla boşalan Naim Talu’nun yerine Cumhurbaşkanlığı kontenjanından Senato Üyesi olarak atanmıştır. Senato’da Dışişleri Komisyonu’nda üye olarak çalışmıştır (Şahin, 2010: 144). Mecliste bulunduğu sürece bir kanun teklifi vermiş, bir yazılı önerge sunmuştur. Genel kurulda çeşitli konularda dört kez söz almıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 25.05.2018). 3 Temmuz 1978’de de görev süresi dolduğundan senato üyeliği sona ermiştir.

¹⁰ Fotoğraf Gökçimen, S., Yapıcı, H., Kaya, E., Gültemen, D. ve Geçmez, T. (2010) . *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler (1935-2009)*, s.83’den alınmıştır.

5 Ekim 1992’de vefat etmiş, İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığı’nda toprağa verilmiştir. 16 Temmuz 1942’de Halil Reşit Bey (1902–1986) ile evlenmiş olup Fahriye Gönül (Pultal) (1943) ve Kâmile Gülnur (Üçok) (1945) isminde iki çocuk annesi olan Ayda Fransızca, İngilizce, Almanca ve İtalyanca bilmekteydi.

3.10.Nermin ABADAN UNAT (1921-..)

11

18 Eylül 1921’de Viyana’ da Mustafa Süleymanoviç Bey ve Mari Leslahin’in kızı olarak doğmuştur (TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı: Sicil No: 457). Babası Hamburg’da ticaret yapan Türk bir iş adamı, annesi ise Alman bir aristokrat ailenin kızıdır. Sıra dışı bir çocukluk geçirmiş ve geleceğine kendisi karar vererek ata yurduna gelme kararı almıştır. Ailesi 1927’de İstanbul’a taşınmış ve kısa bir süre sonra babasını kaybetmiştir. Bunun üzerine ennesinin ilk eşinden olan kızının yanına Budapeşte’ye taşınmışlardır. O döneme kadar okula gitmemiş evde tek hocadan ders almış, Fransızca, Almanca, İngilizce ve Macarca öğrenmiştir. Türk olmasına rağmen Türkçeyi Türkiye’ye geldikten sonra öğrenebilmiştir. Ablasının yanında yaşadıkları dönemde ailenin ekonomik sıkıntılar yaşamasını müteakip yeni başladığı okuldan ayrılmak zorunda kalmıştır. 14 yaşındayken ücretsiz okumak isteğiyle Türkiye’deki akrabalarının yanına gelmek istemiştir. Budapeşte’deki Büyükelçi Behiç Erkin’den yardım istemiş ve okumak için Türkiye’ye gitmek istediğini bildirmiş ve onun desteği ile Türkiye’ye gelmiştir. İzmir’deki akrabalarının yanına giden Unat, kendi geçimini sağlamak ve Türkçeyi öğrenmek için özel dil dersleri vermeye başlamıştır. Hem Türkçeyi öğrenmiş hem de İzmir Kız Lisesi’nde yatılı okumuştur (Arman, Hürriyet Gazetesi, 16.04.2017). 1940’te liseden mezun olduktan sonra, 1944’te de İ.Ü. Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Mezun olduktan sonra Ankara Ulus Gazetesi’nde çalışmaya başlamış burada bildiği diller sayesinde yabancı basında II. Dünya Savaşı ile ilgili konularda tercümanlık yapmıştır.

¹¹ Fotoğraf TBMM Milletvekilleri mazbatalarından alınmıştır. Erişim: 12.03.2018.

1949'da avukatlık stajını tamamlayarak serbest avukatlık yapmaya başlamıştır (Çoker, 1999: 839). 1951'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doktora çalışmalarına başlamış bir yandan da Gazeteciliğe devam etmiştir. 1952'de Fullbright bursu ile ABD Minnesota Üniversitesi'nde lisansüstü öğrenim görmüştür. ABD dönüşü Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görevlendirilmiştir. Aynı yerde 1958'de doçent, 1966'da da profesörlüğe yükselmiştir (Gökçimen vd., 2010: 25). Unat, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgilerin ilk kadın akademisyeni, ilk kadın doçenti ve aynı zamanda ilk kadın profesörü olmuştur (Hürriyet Gazetesi). Aynı zamanda Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde iki yıl öğretim görevlisi olarak çalışmıştır.

“Halk Efkârı Mefhumu ve Tesir Sahaları” doktora tezini 16 Aralık 1955'te A. Ü. Hukuk Fakültesi'nde savunmuş, 29 Kasım 1958'de ise A.Ü. Kamu Yönetimi Kürsüsünde “Bürokrasi” konulu doçentlik tezini savunmuştur. 1957'de Batı Almanya'nın çeşitli üniversitelerine, 1960'te ABD Harvard Üniversitesi'nin yaz seminerlerine, 1962'de de Paris Hukuk Fakültesi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü konferanslarına ve Hür Berlin Üniversitesi yaz sömestri bilimsel toplantılarına katılmıştır (Şahin, 2010:25).

1963'te Devlet Planlama Teşkilatı adına Almanya'daki Türk işçileri üzerine bir araştırmayı yönetmiştir. Konuk öğretim üyesi (profesör) olarak Berlin, Münich, New York, Denver ve Georgetown üniversitelerinde ders vermiştir. Göçmen işçiler konusundaki uzmanlığından dolayı danışman olarak çeşitli konferanslara katılmıştır. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu üyesi olan Unat, 1967-1970 yılları arasında Uluslararası Siyasi Bilimler Derneği Genel Başkanlığı görevini yürütmüştür. 1980 yılında da Birleşmiş Milletler Kadın Konferansı'nda Türkiye'yi temsil etmiştir (Çoker, 1999: 839-840; Şahin, 2010:146; Gökçimen vd., 2010:26).

25.7.1978–12.9.1980 tarihleri arasında Cumhurbaşkanlığı kontenjanından Cumhuriyet Senatosu'nda üye olarak görev yapmıştır (Sümer, 1999:111). Senatörlük görevinin 12 Eylül 1980'de sona ermesinin ardından Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki profesörlük görevine geri dönmüştür. Kamu Yönetimi ve Basın-Yayın Yüksek Okulu'nda siyaset sosyolojisi dersleri vermiştir. 1988 yılında yaş haddinden emekli olmuştur (Gökçimen vd., 2010: 26) Emekli olduktan sonra İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak lisans ve yüksek lisans dersleri vermeye devam etmiş, haftada bir olmak üzere 22 yıl da burada çalışmıştır (Arman, Hürriyet Gazetesi).

Önce Yavuz Abadan ile evlenmiş, 1967'de onu kaybettikten sonra da İlhan Unat ile evlenmiştir. İkinci eşini de 2009'da kaybetmiştir. İlk evliliğinden Mustafa Kemal adında bir oğlu vardır.

Cumhuriyet Senatosu'ndaki görevi boyunca bir gündem dışı konuşma, 10 kanun ve tasarılar ile ilgili konuşma ve iki de genel görüşme ve öneriler hakkında söz almıştır (TBMM Tutanak Dergisi, Erişim: 12.03.2018).

Nermin Abadan Unat'ın Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi'nde yayınlanmış 50'den fazla makalesi vardır. Ayrıca kitaplarının listesi de aşağıda verilmiştir.

“**Halk Efkârı: Mefhumu ve Tesir Sahaları (Kamuoyu, Kavram ve Etki Alanı)**”, UcaAnkara Üniversitesi, Ankara, 1955.

“**Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri**”, Ankara, 1961.

“**Bürokrasi**”, Ankara, 1959.

“**Batı Almanya’daki Türk İşçileri ve Sorunları**”, Ankara, 1964.

“**Anayasa Hukuku ve Siyasi Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili**”, Ankara, 1966.

“**Göç ve Gelişme**”, (Ruşen Keleş ile) Ankara, 1976.

“**Türk Toplumunda Kadın**”, Ankara, 1979.

“**Women in the Developing World: Evidence from Turkey**”, Ankara, 1986.

“**Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa**”, İstanbul, 2002.

Tablo1: Cumhuriyet Senatosu Kadın Temsilcileri ve Görev Süreleri

Adı	Doğum Yeri	Eğitimi	Seçim Şekli	Partisi ve Görev Süresi
Nazire Özel Şahingiray	İstanbul	Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Sümeroloji Bölümü	Seçimle (İstanbul Senatörü)	AP 15.10.1961– 7.6.1964
Hatice Mualla Akarca	İzmir	Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü	Seçimle (Muğla Senatörü)	AP 15.10.1961– 5.6.1966
Emine Mebrure Aksoley	Selanik	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Seçimle (İstanbul Senatörü)	CHP 7.6.1964– 14.10.1973
Fatma Hikmet İşmen	Yanya	Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi	Seçimle (Kocaeli Senatörü)	TİP 5.6.1966– 12.1.1975
Solmaz Belül	Adana	Hukuk Fakültesi	Seçimle (İstanbul Senatörü)	CHP 4.10.1973– 14.10.1979
Aysel Baykal	Ankara	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Seçimle (İstanbul Senatörü)	CHP 14.10.1979– 12.9.1980

Nimet Zerrin Tüzün	İstanbul	Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu	Cumhurbaşkanlığı Kontenjanı	9.6.1964–10.10.1971
Bahriye Üçok	Trabzon	Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Ortaçağ Türk ve İslam Tarihi Bölümü, Devlet Konservatuvarı Opera Bölümü	Cumhurbaşkanlığı Kontenjanı	14.10.1971–14.10.1977
Adile Ayda	Sen Petersburg	Ankara Hukuk Fakültesi ve Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Fransızca Bölümü	Cumhurbaşkanlığı Kontenjanı	13.7.1976–3.7.1978
Nermin Abadan Unat	Viyana	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Cumhurbaşkanlığı Kontenjanı	25.7.1978–12.9.1980

4. CUMHURİYET SENATOSUNDAKİ KADIN SİYASETÇİLERİN TÜRK KAMU BÜROKRASİSİNE KATKILARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Cumhuriyet Senatosu döneminde görev yapan kadın senatörler incelendiğinde öncelikle iki grup karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki seçimle senato üyesi olanlar ve ikincisi de Cumhurbaşkanlığı kontenjanıyla üyeliğe atananlardır. Altı üye seçim ile dört üye ise Cumhurbaşkanı atamasıyla göreve getirilmişlerdir. Üyelerin öğrenim durumları göz önüne alındığında en az lisans mezunu oldukları ve çeşitli akademik unvanlara sahip oldukları görülmektedir. Kadın senatörlerin temsil ettikleri siyasi hareketlere dikkat edildiğinde 1961-1980 yılları arasında Adalet Partisi'nden iki, Cumhuriyet Halk Partisi'nden dört ve Türkiye İşçi Partisinden bir kadın senatörün bulunduğu, üç kadın senatörün ise herhangi bir parti üyeliklerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Özellikle Aysel BAYKAL, Bahriye ÜÇOK, Adile AYDA ve Nermin ABADAN UNAT isimli senato üyelerinin Türk siyasetine yön veren toplumsal çalışmalara öncülük ettikleri ve bu çalışmaların dönemin ihtiyaçlarıyla bütünleştiren programları oluşturmaları siyasi, ekonomik ve toplumsal açıdan çok değerli bir yer edinmiştir. Bu üyeler doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanmışlardır. Bu biçimde olması da demokrasi gelenekleri anlamında katılımcılık sorunsalını belli ölçüde sadeleştiren, düzleştiren bir anayasal gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Cumhuriyet Senatosunun, dönemin demokratik gereklilikleri göz önünde bulundurularak toplumun ihtiyaç duyduğu konuların çözümlenmesinde farklı bakış açılarına yönelen bir düşünce sistemini taşıdığı söylenebilir. Farklı bilim, sanat ve siyasi kollardan gelen

dönemin kadın senato üyeleri arasında çoğunluk olarak Hukuk Fakültelerinden ve öğretmenlik mesleğinden geldikleri bilinmektedir. Aktif siyaset çalışmaları ve dönemin gerektirdiği toplumsal, ekonomik ve akademik çalışma alanlarında seçimle göreve gelmiş senato üyelerinin bazıları incelendiğinde çeşitli konularda özgün adımlar attıkları bilinmektedir. Bunlar sırasıyla;

- Özel SAHİNGİRAY (1961-1964), özellikle devlet arşivciliği ve Atatürk'ün son dönemlerine ışık tutan çalışmalarını meşru anlamda da sürdürmüş ve kültürel değerlerin korunması ve hatırlanmasında önemli katkılar sağlamıştır.

- Hatice Mualla AKARCA (1961-1966), tarım ve sanayi konularındaki düşünce ve projeleri ön plana çıkmış ve Türkiye'de kadın hareketlerinin başlamasında topluma önemli girdiler sağlamıştır.

- Emine Mebrure AKSOLEY (1964-1973), Fatma Hikmet İŞMEN ile birlikte en uzun süreyle senato üyeliğinde bulunan iki kişiden biridir. 1961 Anayasası hazırlama komisyonu üyeliğinde bulunarak sosyal devletin gerekliliklerine ve toplumsal dengenin oluşumuna önemli katkılar sağlayan çalışmalara katılmıştır. Bununla birlikte Kadınlar Birliğinin kurulmasında ve sosyal anlamda birçok kurumun hayata geçirilmesinde aktif sorumluluklar almıştır.

- Fatma Hikmet İŞMEN (1966-1975) Türk Zirai Politikalarının gelişiminde öne çıkan çalışmaları göze çarpmaktadır.

Diğer yandan 1961-1980 yılları arasında Cumhurbaşkanlarınca senato üyeliğine atanan üyelere baktığımızda;

- Nimet Zerrin TÜZÜN (1964-1971), aktif siyasi hayatı boyunca özellikle Milli Eğitim Komisyonlarında görev almış bir senato üyesidir. Dönemin Milli Eğitim sorunlarının çözülmesinde alınan kararlarda katkı sağlamıştır.

- Bahriye ÜÇÖK (1971-1977), aktif siyasi hayatı boyunca özellikle dil, Tarih, Coğrafya ve İlahiyat konularında akademide ve okullarda görev almış bir senato üyesidir. Dönemin Milli Eğitim sorunlarının çözülmesinde alınan kararlarda TÜZÜN'den sonra aynı şekilde önemli katkılar sağlamıştır.

- Adile AYDA (1976-1978), Cumhuriyet Senatosu Dış İşleri Komisyonunda etkin görevlerde bulunmuştur.

- Nermin ABADAN UNAT (1978-1980), Türk Kadınının sosyal değişimdeki rolü ve önemini vurgulayan çalışmalar yapmıştır. Cumhuriyet Senatosu senatörü olarak Milli Eğitim, Gençlik ve Spor ve Kültür Komisyonu üyelikleri esnasında önemli katkılarda bulunmuştur.

Cumhuriyet Senatosu Döneminde 1961-1980 dönemi çoğunlukla toplumsal uzlaşmanın, toplumun ihtiyaçlarına karşılık vermenin, ekonomik ve siyasi dengelerin kurulmaya çaba sarf edildiği, akademik bilgiye değer verilen, hukuk sisteminin üstün tutulduğu ve bireysel hak ve özgürlüklerin geçmişe göre daha çok güvence altına alındığı bir dönem

olarak karşımıza çıkmaktadır. Dönemin Cumhurbaşkanlığı makamı temsilcileri tarafından görevlendirilen kadın senato üyelerinin çalışmalarının bu aşamada incelenmesi, Türk toplumunun eğitim, siyaset vb. başlıklar altında bireysel ve toplumsal özgürlüklerin gelişiminde ve çağdaş standartlara erişmesinde yarattıkları olumlu etkinin tekrar fark edilerek günümüz siyasi hareketlerine örnek olması açısından oldukça önemlidir.

Bu dönemde senatoda görev yapan kadınların hayatları ve senato faaliyetleri detaylıca incelendiğinde Türk Siyasi hayatına birçok alanda girdiler sağlayan başta 1961 Anayasası ve uygulayıcıların gayretleri sonucunda kadınların da toplum için önemli siyasi çalışmalara imza attıkları bir dönem olarak görülmektedir. Özellikle Cumhurbaşkanı kontenjanından senatoya dahil edilmiş olan ilk kadın diplomat, Siyasal Bilgilerin ilk kadın öğretim üyesi gibi kişilerin varlığı Türk Siyasal hayatında ve ülkeyle ilgili kararların alınmasında kadınların da var olduğunun önemli bir göstergesidir. Dikkat çeken bir diğer nokta ise kadın siyasetçilerin özellikle toplumsal olaylara ve eğitim ile ilgili konulara karşı daha hassas yaklaştıklarıdır.

KAYNAKÇA

Akçalı, N. (1989). Siyasi Rejimlerin Sınıflandırılmasının Gelişme Yolunda Ülkeler için Önemi, **Ege Üniversitesi BYYO Düşünceler Dergisi**, Şubat.

Akgül Şahin, A. (2008). Türkiye'deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları (1935-2002). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Akşin, S. (2009). **Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi, 1789-1980**, İmaj yayınları, Ankara.

Arman, A. (2017) **Hürriyet Gazetesi** Nermin Abadan Unat ile yapılan söyleşi, 16.04.2017

Beceren, E ve Kalağan, G., (2007). Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemi: Türkiye'de Uygulanabilirliği Tartışmaları, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 11, s. 17.

Cumhuriyet Gazetesi. 01.09.1981.

Cumhuriyet Gazetesi. 07.10.1990.

Çoker, F. (1998). **Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1961-1964)**, C. 1. Ankara.

Çoker, F. (1999). **Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1961-1964)**, C. 2. Ankara.

Çufalı, M. (2012). **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)**, C. 3, Ankara.

Dursun, D. (2012). **Siyaset Bilimi**, 6. Bsk., Beta yay., İstanbul.

Fendoğlu, H. T. (2007). **Türkiye'nin Demokratik Gelişimi ve Avrupa Birliği**, Beyan Yayınları, İstanbul.

Gazetebosders: <http://gazetebosders.com/bahriye-ucok.html>

Gökçimen, S., Yapıcı, H., Kaya, E., Gültemen, D. ve Geçmez, T. (2009) **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler (1935-2009)**, Ankara.

Gözler, K. (2012). **Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

Küçük, A. (2013). Türkiye'de Günümüze Kadar Tatbik Edilen Hükümet Sistemleri, **Yeni Türkiye**, 51.

Lozan Mübadilleri Derneği, <http://www.lozanmubadilleri.com/fatma-hikmet-ismen-biyografi.39.html> Erişim: 23.05.2018.

Özbudun, E. (1995). **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara.

Özdemir, A. S. (1959) "Sened-i İttifak", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, İstanbul. ss. 1–12.

Özgişi, T. (2011). Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosunun Yeri. **Türkiyat Mecmuası**, 21(Güz), 292–323.

Pantül, M. ve Yalçın B.S., (1982). **Türk Parlamento Hukukunda İkinci Meclisler**, Cumhuriyet Senatosu Vakfı Yayınları. Ankara.

Parla, T. (1995). **Türkiye'nin Siyasal Rejimi**, İletişim Yayınları, s. 67, İstanbul.

Sencer, M. (1984). 1980'e Kadar Türkiye'de Siyasal ve Anayasal Süreçler, **Amme İdaresi Dergisi**, Ankara.

Sencer, M. (1992). **Türkiye'nin Yönetim Yapısı**, Alan Yayıncılık, İstanbul.

Sümer, G. Ç. (1999). **Türkiye'de Kadın Milletvekilleri (1935–1991)**. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Malatya.

TBMM Albümü, (2010). TBMM Albümü 1920-2010, C. 2, Ankara.

TBMM Milletvekilleri Mazbataları,
<https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/mazbatalar.arama>

TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 1004, Fatma Hikmet İşmen.

TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 135, Hatice Mualla Akarca.

TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 232, Nimet Zerrin Tüzün.

TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 441, Adile Ayda.

TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 471, Aysel Baykal.

TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı, Sicil No: 96, Nazire Özel (İnanlı) Şahingiray.

TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı: Sicil No: 1178, Emine Mebrure Aksoley.

TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı: Sicil No: 457, Nermin Abadan Unat.

TBMM Tercüme-i Hal, Sicil No: 320, Bahriye Üçok.

TBMM Tutanak Dergisi, <https://www.tbmm.gov.tr>

TBMM Tercüme-i Hal Kâğıdı; Sicil No: 348, Solmaz Belül.

Tuncer, E. (2006). Türkiye’de Seçim Uygulamaları/ Sorunları Işığında Temsilde Adalet-Yönetimde İstikrar İlkelerinin İşlevselliği. **Anayasa Yargısı**, 23, 167–182.

Türk Kadınlar Birliği: <http://www.turkkadinlrbirligi.org/kurumsal/Tarih%C3%A7e>
Erişim: 28.05.2018.

Yalçınkaya, A. (2013). “Antik Yunan: Yurttaş ve İktidar”, **Siyasi Düşünceler Tarihi**, Eskişehir.

Yazıcı, S. (2011). **Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemleri, Türkiye İçin Bir Değerlendirme**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.